

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ:

η τέχνη απεικόνισης ιερών προσώπων
ή θρησκευτικών σκηνών

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

Φορητή εικόνα
Τοιχογραφία
Ψηφιδωτό
Μικρογραφία

Εικόνες

- Η ζωγραφική χρησιμοποιήθηκε από την πρώτη στιγμή της ίδρυσης της Εκκλησίας.
- Στους πρώτους αιώνες είχε συμβολικό χαρακτήρα (ιχθύς, αμνός, άγκυρα κλπ)
- Θέματα από την Παλαιά Διαθήκη

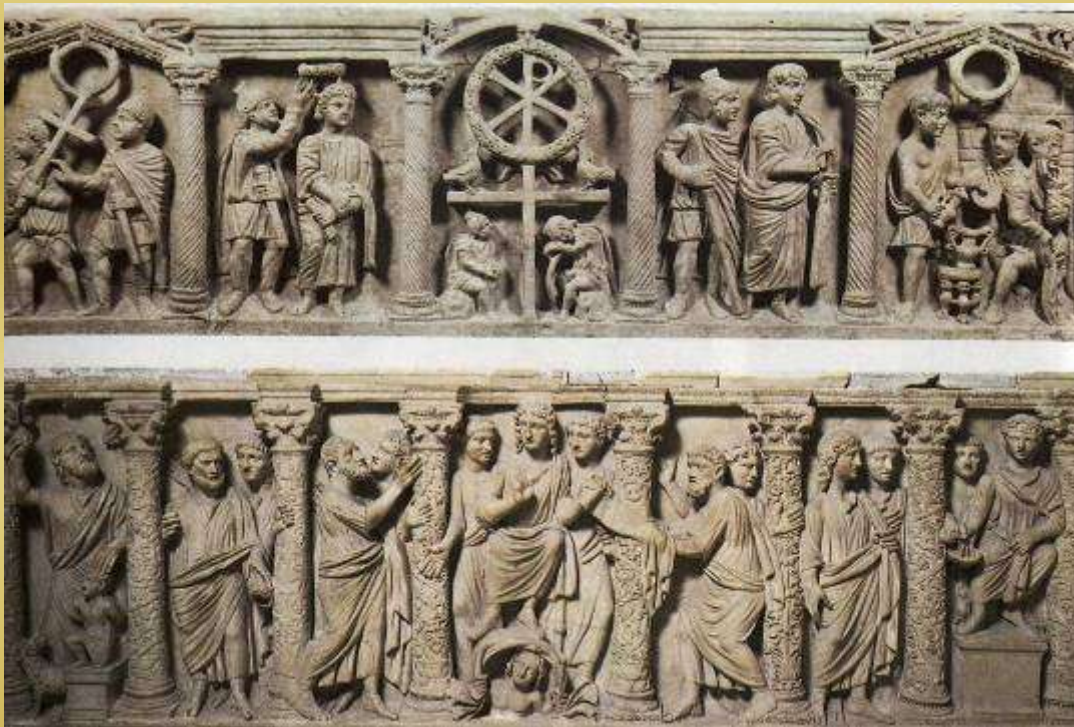

148

ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ

ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

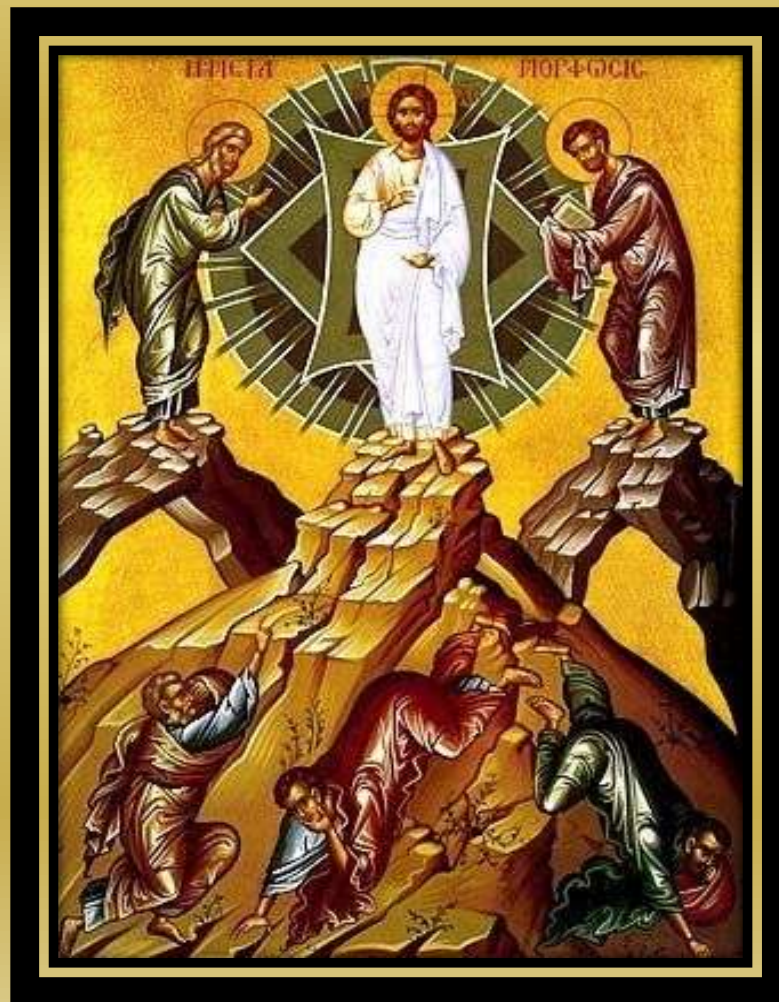
Τεχνοτροπία:

Στους πρώτους αιώνες ο αγιογράφος ζωγράφιζε ελεύθερα και σύμφωνα με τα πρότυπα της εποχής αναζητώντας τα πρότυπά του από τη φύση (νατουραλισμός)

ΦΟΡΗΤΗ ΕΙΚΟΝΑ

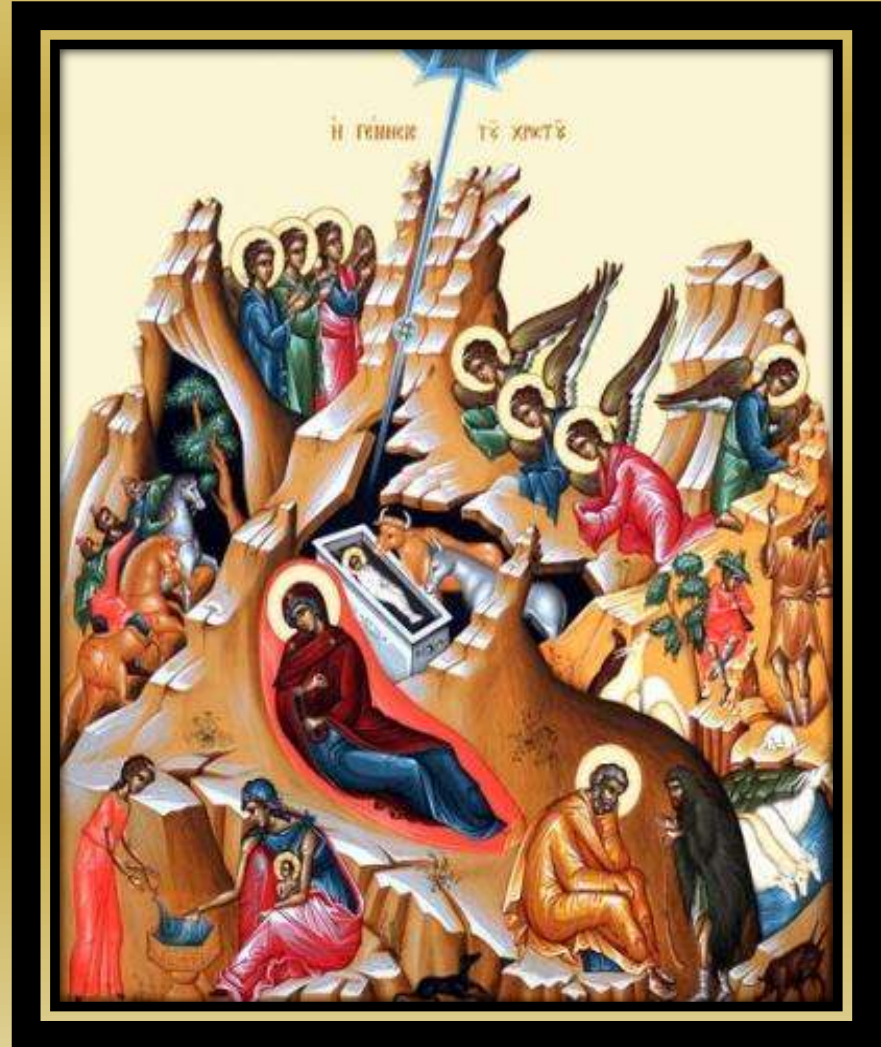
Οι βυζαντινοί ονόμαζαν εικόνα κάθε θρησκευτική απεικόνιση, με οποιαδήποτε τεχνική κι αν είχε γίνει, είτε ήταν φορητή είτε όχι. Σήμερα όμως χρησιμοποιούμε τον όρο αυτό μόνο για φορητούς πίνακες, σχεδόν πάντοτε ζωγραφισμένους πάνω σε ξύλο(με την εγκαυστική τεχνική ή την τεχνική της τέμπερας) πολύ σπανιότερα ήταν από λίθο ή μέταλλο.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

ΦΟΡΗΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

- ❖ Τίποτα σχεδόν δε σώζεται από τις εικόνες των πρώτων βυζαντινών αιώνων.
- ❖ Πολλές πρώιμες εικόνες καταστράφηκαν από τους εικονοκλάστες τον 8^ο και τον 9^ο αιώνα, αρκετές όμως σώθηκαν.
- ❖ Στην εποχή των Παλαιολόγων η τέχνη των φορητών εικόνων έφτασε στην πλήρη ακμή της.
- ❖ Μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως (1453) από τους Τούρκους καλλιεργήθηκε στη Βενετοκρατούμενη Κρήτη η ζωγραφική των φορητών εικόνων.

ΦΑΓΙΟΥΜ (ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ)

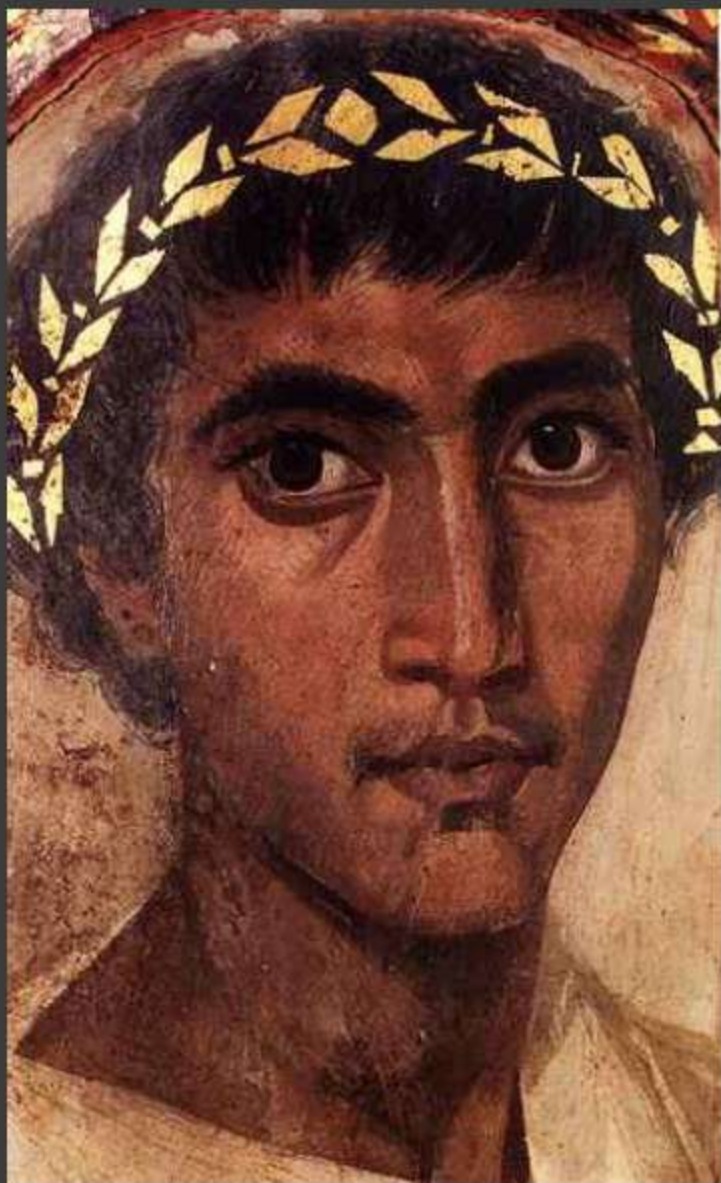
- Κηρόχυτες προσωπογραφίες
- νεκρικά πορτρέτα

ΦΑΓΙΟΥΜ (ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ)

- Κηρόχυτες προσωπογραφίες
- Νεκρικά πορτρέτα

- ▣ Μούμια του Αρτεμίδωρου, με πορταίτο εγκαυστικής σε ξύλο από φτελιά, διακοσμημένο με φύλλο χρυσού, Βρετανικό Μουσείο, Τμήμα Αιγυπτιακών Αρχαιοτήτων (ΕΑ 21810). Μήκος μούμιας 1,67 μ. Περίοδος Τραϊανού, 98 -117 μ.Χ.

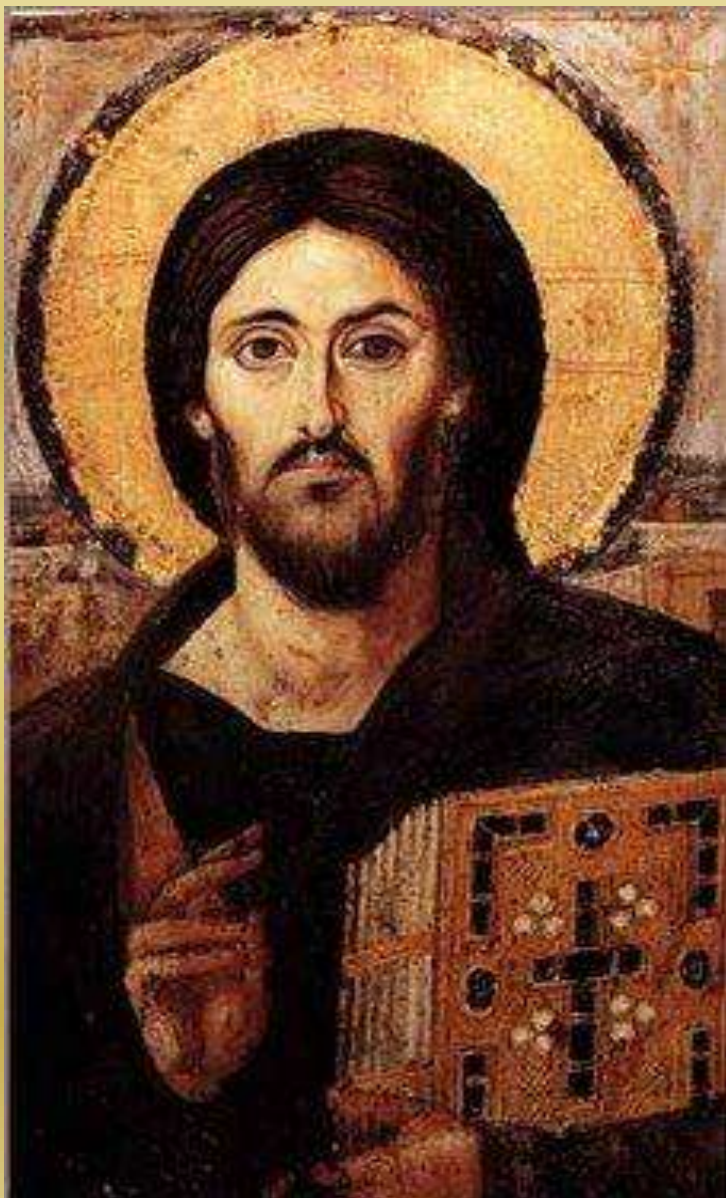
- ▣ ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΣΤΕΦΑΝΙ ΑΠΟ ΦΥΛΛΟ ΧΡΥΣΟΥ
- ▣ Πορταίτο γυναίκας με στεφάνι από φύλλο χρυσού, εγκαυστική σε ξύλο, Βρετανικό Μουσείο, Τμήμα Αιγυπτιακών Αρχαιοτήτων Περίοδος Αντωνίνων (μέσα ή τέλη), 161 -192 μ.Χ.
- ▣ Χαρακτηρίζεται από την διαχρονική κομψότητα αλλά και από ένταση στο βλέμμα,.Ο τύπος αυτός γυναίκας θα γίνει Παναγία στα χέρια των ζωγράφων που θα παίρνουν πλέον παραγγελίες από χριστιανούς.

6ος ΑΙΩΝΑΣ - ΠΡΩΤΕΣ ΦΟΡΗΤΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

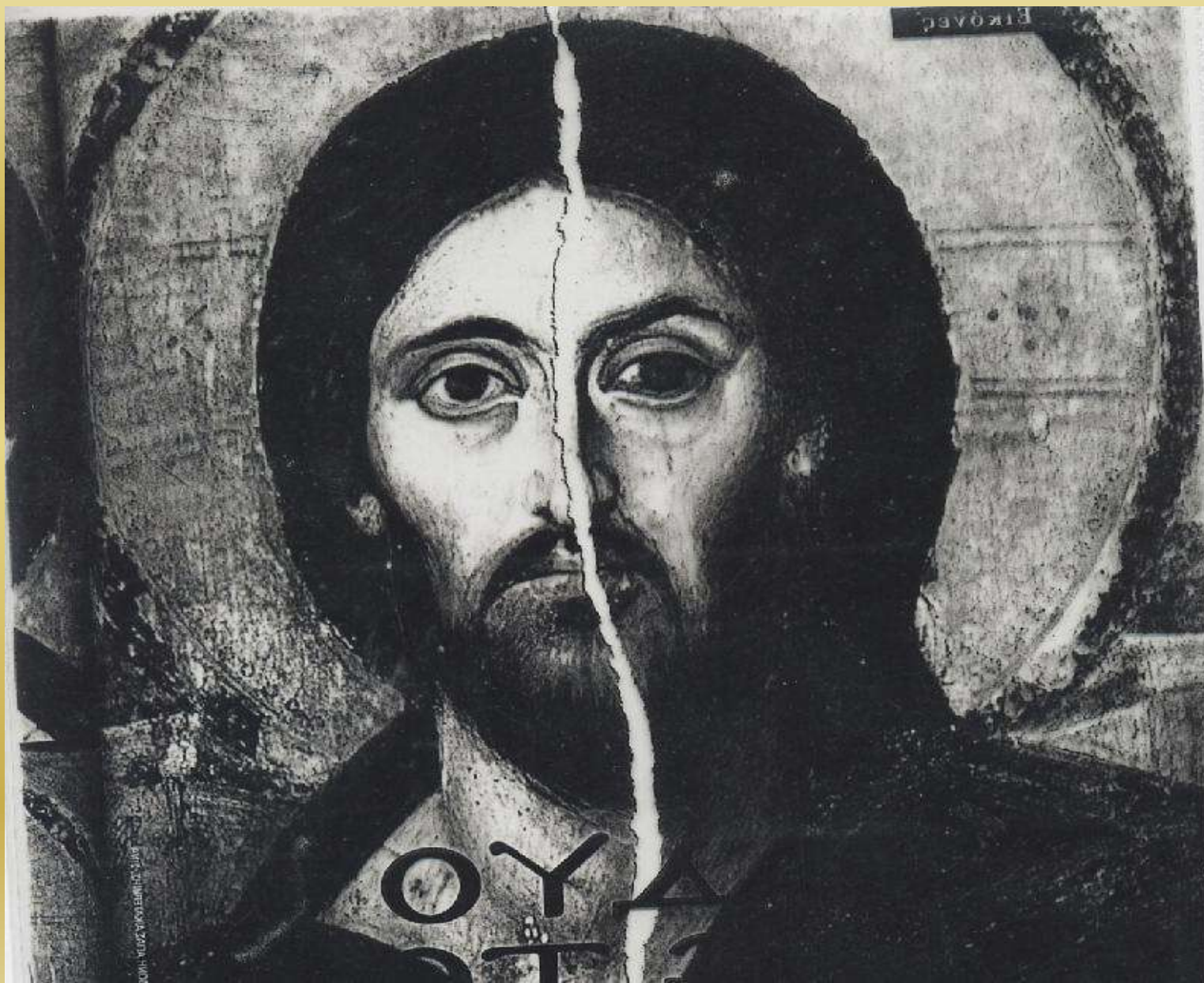

Τα πρόσωπα απομακρύνονται από το φυσικό κόσμο και τα πάντα βρίσκονται μέσα στη χάρη του Αγίου Πνεύματος.

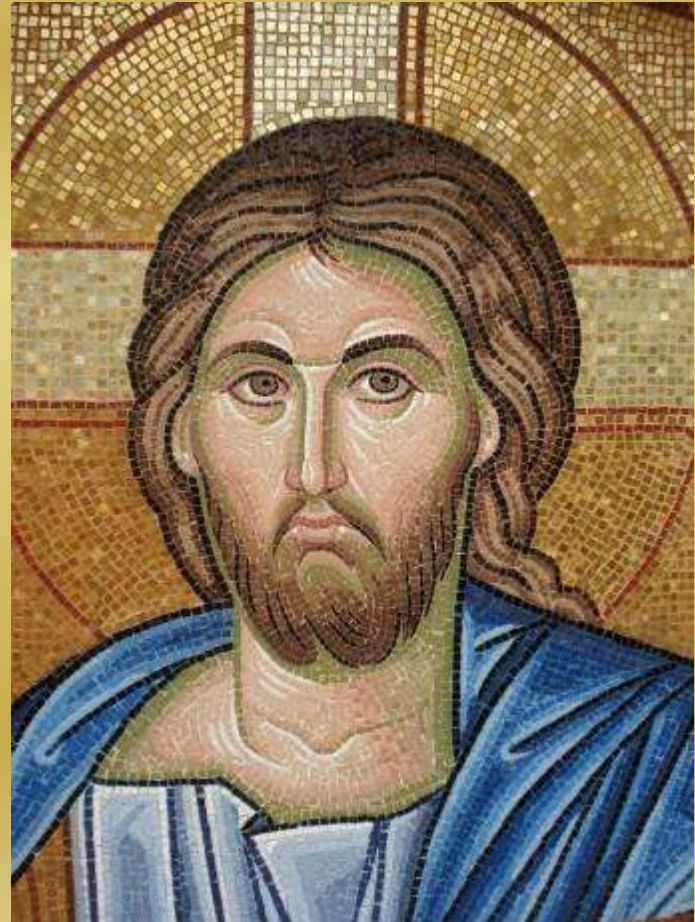

- Η αρχαιότερη φορητή εικόνα του κόσμου
- 6^{ος} αι
- Σινά

ΨΗΦΙΔΩΤΟ

Ψηφιδωτό καλείται η τεχνική επένδυσης επιφανειών με μικρές, συνήθως τετράγωνες, ψηφίδες από φυσικά πετρώματα ή υαλόμαζα οι οποίες προσκολλώνται σε κατάλληλα διαμορφωμένο υπόστρωμα από ασβεστοκονίαμα δημιουργώντας περίτεχνα διακοσμημένες επιφάνειες.

ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΟΥ ΨΗΦΙΔΩΤΟΥ

Τα βυζαντινά επιτοίχια ψηφιδωτά αποτελούνταν από διάφορα στρώματα:

- ❖ Το κατώτερο στρώμα, πάχους 2,5 εκ., αποτελείται από ακοσκίνιστα υλικά: μαρμαρόσκονη, ασβέστη, τουβλόσκονη και κομμένο άχυρο.
- ❖ Το επόμενο στρώμα, πάχους 1,5 – 2 εκ., περιλαμβάνει τα ίδια υλικά κοσκινισμένα και με λεπτότερη σύνθεση.
- ❖ Το τρίτο στρώμα, πάχους 1 – 1,5 εκ., έχει κοσκινιστεί δύο ή τρεις φορές και δεν περιέχει άχυρο.

ΥΛΙΚΑ ΨΗΦΙΔΩΤΟΥ

22/01/2002

ΥΛΙΚΑ ΨΗΦΙΔΩΤΟΥ

17/10/2004

24/10/2004

25/10/2004

31/10/2004

17/11/2004

27/11/2004

24/02/2005

24/02/2005

09\03\5002

08/03/2005

08/03/2005

08/03/2005

09/03/2005

07/01/2005

27/03/2005

27/03/2005

01/01/2002

**Μαυσωλείο Galla Placidia,
425 μ.Χ Ραβέννα,**

Ο καλός ποιμένας, 425 μ.Χ Ραβέννα,
Μαυσωλείο Galla Placidia

Ψηφιδωτά (εποχές οικονομικής άνθησης)

ΨΗΦΙΔΩΤΑ

ΨΗΦΙΔΩΤΑ

ΨΗΦΙΔΩΤΑ

ΨΗΦΙΔΩΤΑ

ΨΗΦΙΔΩΤΑ

Καλός Ποιμένας,
Αγ. Απολλινάριος
Νιουο, Ραβεννα)

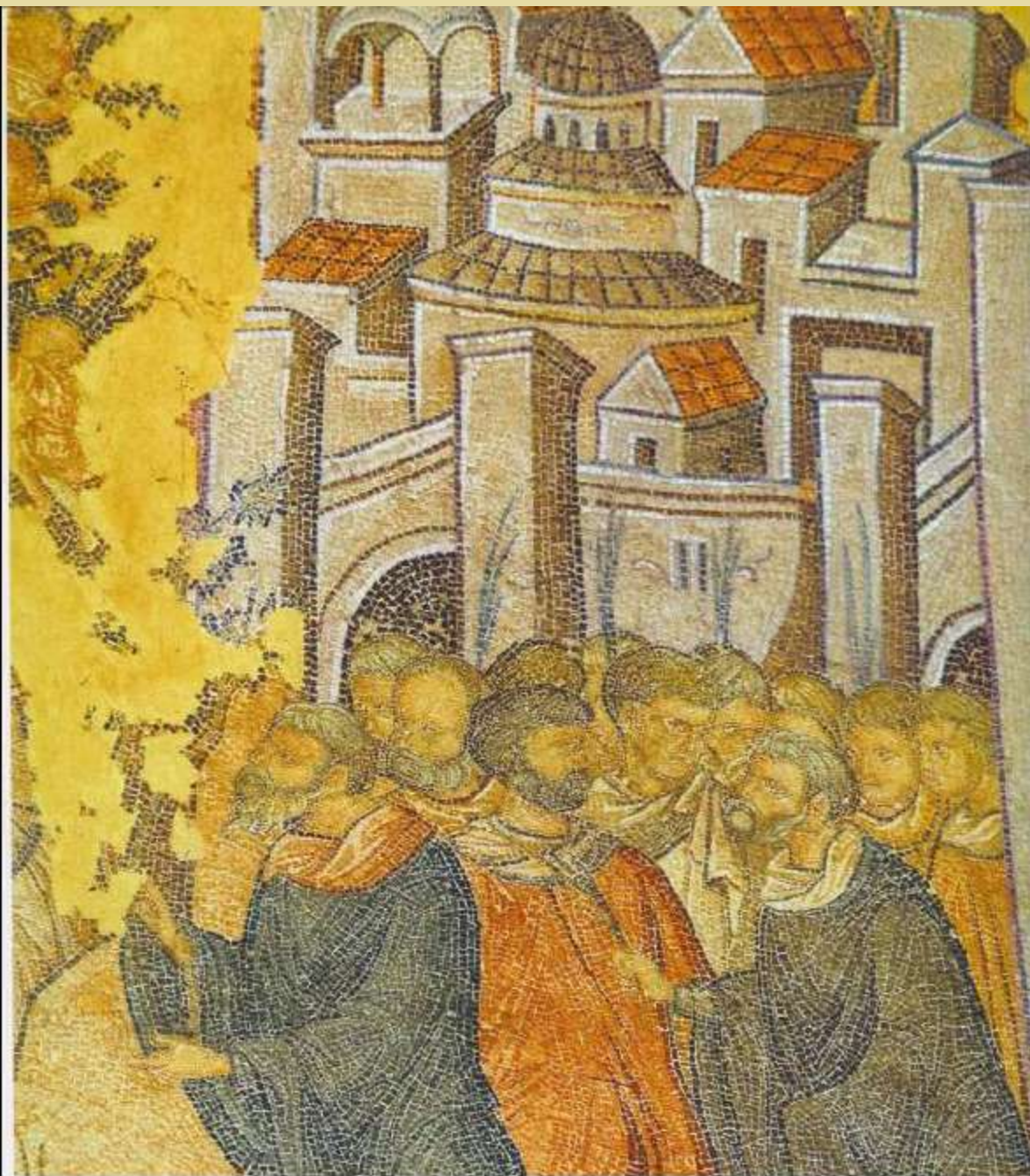
(*Αγ. Ανδρέας 520*
π.Χ. Αγ. Απολλινάριος
Νιουο, Ραβεννα)

Η βάπτιση, άμισό 11^{ου} αι., Μονή Οσίου Λουκά

**Η Σταύρωση,
τέλη 110υ αι.,
Μονή Δαφνίου**

Οι Ιουδαίοι
μπροστά στην
Πύλη της
Ιερουσαλήμ,
1312-1315, Αγ.
Απόστολοι,
Θεσσαλονίκη

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ

Η τοιχογραφία είναι ένα είδος ζωγραφικής που διακοσμεί τις επιφάνειες των τοίχων ενός κτιρίου, για αυτό και αποκαλείται εντοίχια ζωγραφική.

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ

Νωπογραφίες (ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΣΕ ΝΩΠΟ ΚΟΝΙΑΜΑ)

Εισόδια της Παναγίας Πρωτάτο Α. Όρος 1290 Εμ. Πανσέληνος

Τοιχογραφίες-φορητές εικόνες (εποχές οικονομικής κρίσης)

ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

❖ Το φρέσκο:

- Το πέραςμα των αιώνων απέδειξε ότι το φρέσκο είναι η πιο ανθεκτική και πιο ελεύθερη ζωγραφική γιατί προσφέρει μεγάλη ελευθερία και άνεση στον τεχνίτη .
- Η τεχνική του φρέσκο δε γίνεται επάνω σε τοίχο σοβατισμένο πριν από καιρό, αλλά σε φρέσκο, νωπό σοβά γι' αυτό και λέγεται και νωπογραφία.
- Στα χρόνια μας έχει εκλείψει η τεχνική της νωπογραφίας.

❖ Ζωγραφική σε ξηρό κονίασμα :

- Είναι η ζωγραφική με ψυχρές κόλλες ή με πλαστικά χρώματα.
- Το σχέδιο γίνεται επάνω στον τοίχο χωρίς καμία επίστρωση, μπαίνουν οι προπλασμοί και συνεχίζεται η διαδικασία της ζωγραφικής.
- Πάνω στον τοίχο τοποθετείται ύφασμα και εκεί συνεχίζεται η διαδικασία της ζωγραφικής.
- Τα τελευταία 50 χρόνια αυτή η τεχνική είναι η πιο διαδεδομένη.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

❖ Ψηφιδωτά 4^{ου}-7^{ου} αι.

Ψηφιδωτά στολίζουν τα πρώτα χριστιανικά μαυσωλεία, βαπτιστήρια και ναούς στην Ιταλία. Ψηφιδωτές διακοσμήσεις αυτής της περιόδου σώζονται στον Σινά, και την Κύπρο.

❖ Ψηφιδωτά 8^{ου}-12^{ου} αι.

Τα ψηφιδωτά έχουν υποστεί φθορές από το χρόνο και από νεότερες επεμβάσεις κατά τη συντήρηση, που αλλοίωσαν την αρχική θέση ορισμένων παραστάσεων.

❖ Ψηφιδωτά 11^{ου}-13^{ου} αι. στην περιφέρεια

Ρωσία: Καλλιτέχνες ης Κωνσταντινούπολης καλούνται από τον βασιλιά Βλαδίμηρο για να διακοσμήσουν τις πρώτες χριστιανικές εκκλησίες στο Κίεβο.

Σικελία: Τρεις από τις τέσσερις εκκλησίες, με ψηφιδωτά στη Σικελία ιδρύθηκαν από τους Νορμανδούς βασιλείς.

Βενετία: Στη Βενετία καλούνται καλλιτέχνες από την Κωνσταντινούπολη για την διακόσμηση των νέων εκκλησιών.

Παναγία Νικοποιός, 7^{ος} αι. Νάξος

Ενταφιασμός Χριστού, 1164, Νέρεζι

Απόστολοι, αρχές 13^{ου}, Καστοριά

Άρνηση του Πέτρου, α΄μισό 14^{ου}
Πετς

- ΜΥΣΤΙΚΟΣ
ΔΕΙΠΝΟΣ.

(Λεπτομέρεια)

- Μανουήλ
Πανσέληνος
- Ι. Ν. Πρωτάτου
Αγ. Όρους

- **Η ΒΑΠΤΙΣΗ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ -
ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ**
- Μανουήλ
Πανσέληνος
- Ι. Ν. Πρωτάτου
Αγ. Όρους

- ΘΡΗΝΟΣ ΤΗΣ
ΘΕΟΤΟΚΟΥ
- Μανουήλ
Πανσέληνος
- Ι. Ν. Πρωτάτου
Αγ. Όρους

- Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΤΟΥ
ΠΕΠΤΩΚΟΤΑ
(Λειπομέρεια)

- Μανουήλ
Πανσέληνος
- Ι. Ν. Πρωτάτου
Αγ. Όρους

- **ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ**

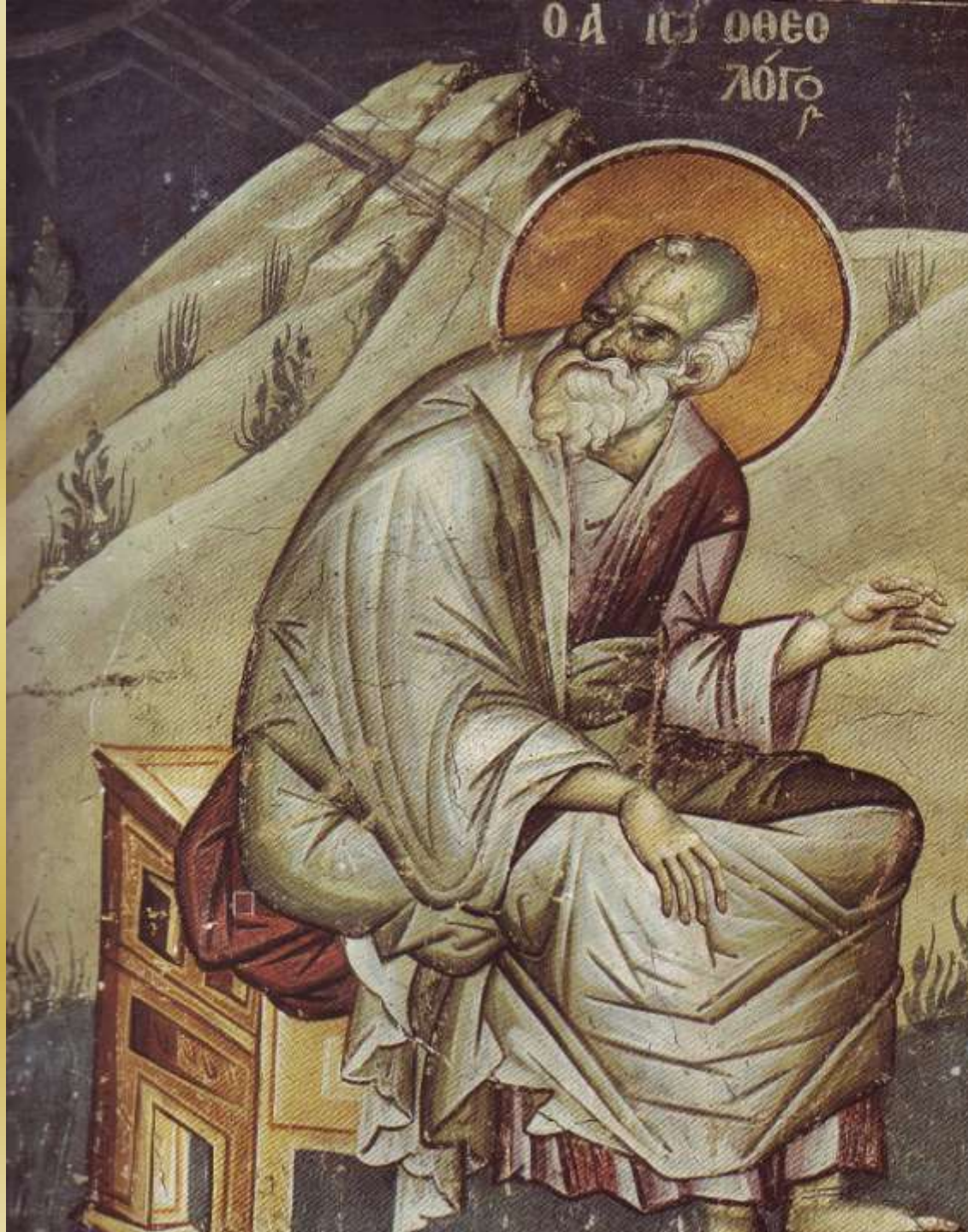
(Λεπτομέρεια)

- Μανουήλ Πανσέληνος
- Ι. Ν. Πρωτάτου Αγ. Όρους

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ

- Μανουήλ
Πανσέληνος
- Ι. Ν. Πρωτάτου
Αγ. Όρους

- **Ο ΧΡΙΣΤΟΣ
ΑΝΑΠΕΣΩΝ**
- Μανουήλ
Πανσέληνος
- Ι. Ν. Πρωτάτου
Αγ. Όρους

ΜΙΚΡΟΓΡΑΦΙΑ

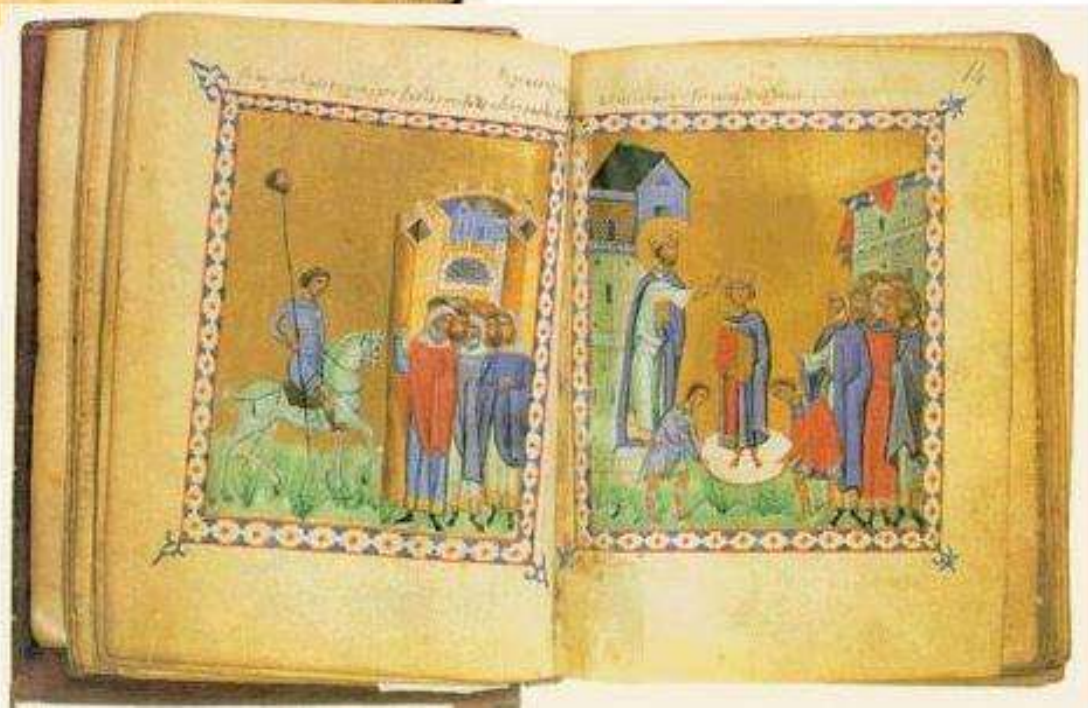
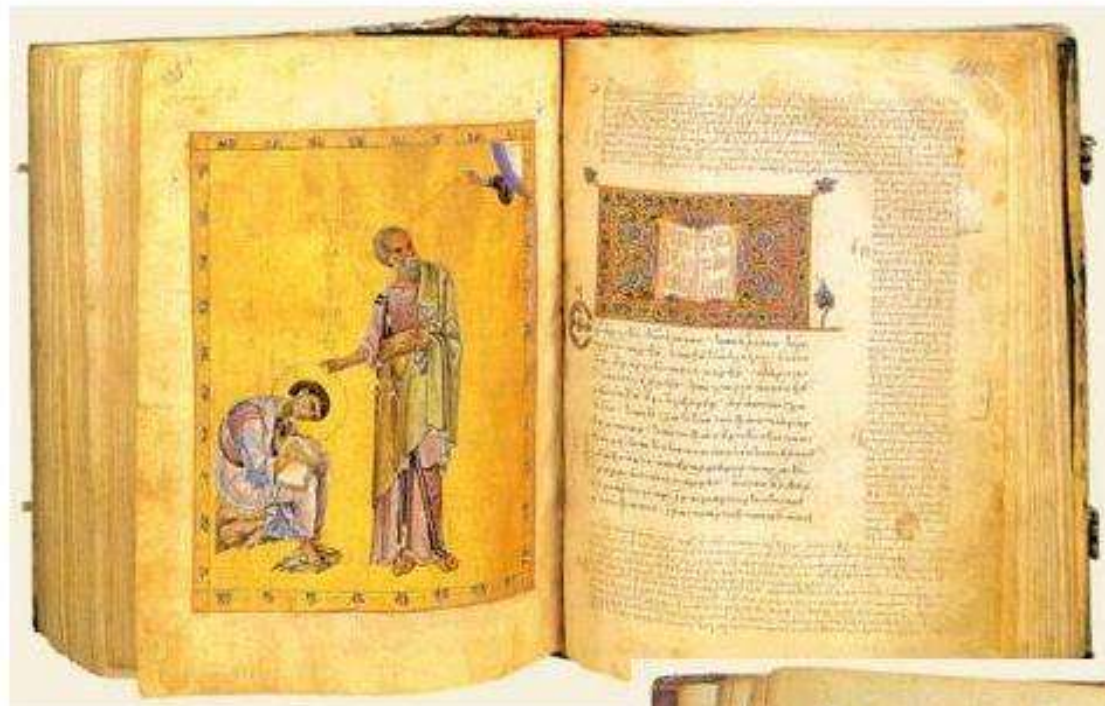
Η Μικρογραφία είναι
μικρή εικόνα
ζωγραφισμένη στα
παλαιά κείμενα με
σκοπό να τα καταστήσει
και οπτικά εύληπτα.

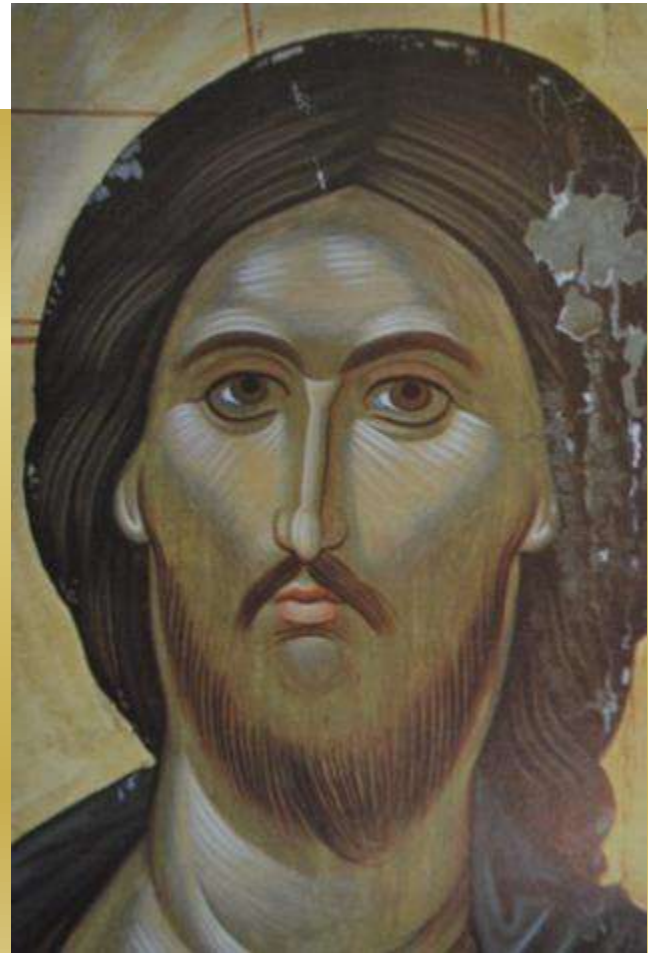
ΜΙΚΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ανυπέρβλητη τέχνη των βυζαντινών είναι και η εικονογράφηση των χειρογράφων βιβλίων (κωδίκων) με «μικρογραφίες», όπως αυτές που βλέπετε εδώ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

- **Χρησιμοποιούνται 2 διαστάσεις . Λείπει το βάθος**
- **Υπέρβαση χωροχρόνου**
- **Εξαϋλωση –πνευματικότητα**
- **Τονισμός του θεωμένου προσώπου**
- **Θριαμβευτικός και διδακτικός χαρακτήρας**

ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΥΠΕΡΦΥΣΙΚΟ

- Στην ορθόδοξη εικόνα δεν έχουμε φυσική απεικόνιση των προσώπων, του χώρου και του χρόνου. Όλα αλλοιώνονται μπρος στην προοπτική της Βασιλείας του Θεού.

Οι βυζαντινοί δεν
ενδιαφέρονται για

- ✓ Την προοπτική
- ✓ Τις σωστές αναλογίες
- ✓ Την κίνηση

Οι μορφές είναι

- ✓ Λιπόσαρκες
- ✓ Όρθια μετωπική στάση

Σκοπός
της
τέχνης

Αίσθηση
πνευματικότητας
Αυστηρότητας

ΜΑΤΙΑ

- Τα πρόσωπα στις εικόνες έχουν μεγάλα μάτια γιατί οι άγιοι βλέπουν το φως της Δόξας του Θεού

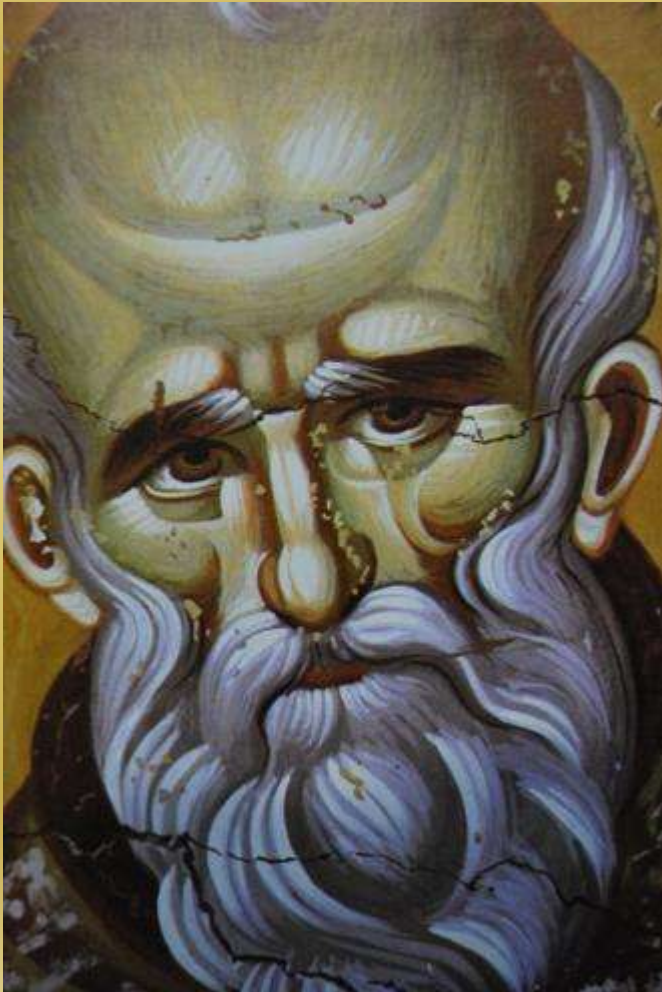

ΣΤΟΜΑ

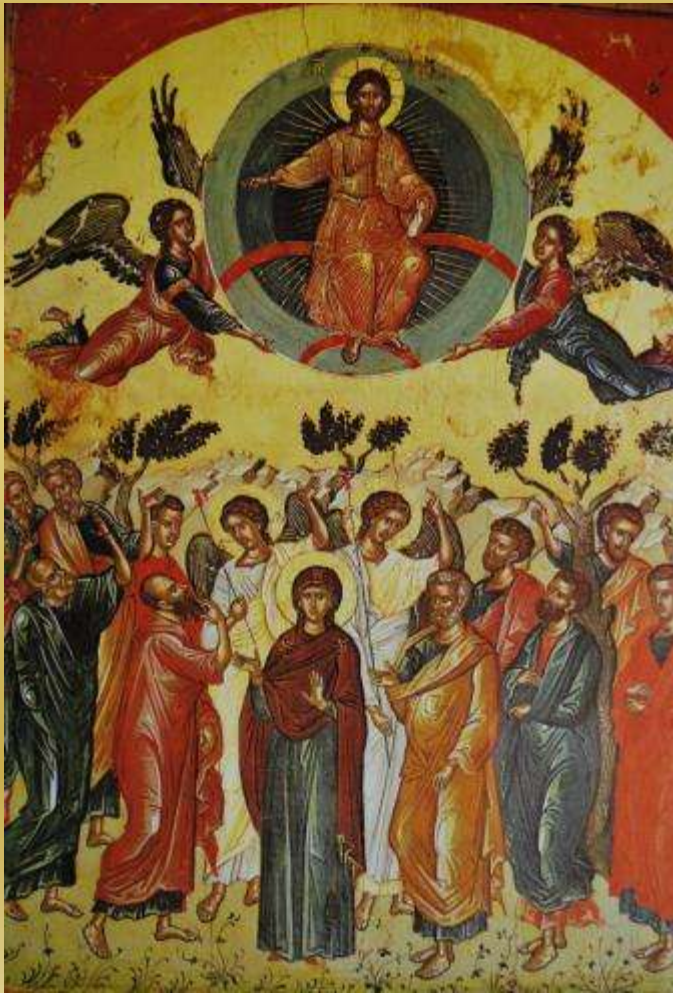
- Οι άγιοι απεικονίζονται με μικρό στόμα γιατί σιωπούν και μιλούν μόνο όταν πρέπει

ΑΦΤΙΑ

- Οι άγιοι έχουν μεγάλα αφτιά για να ακούν το Λόγο του Θεού και να αφουγκράζονται τις προσευχές των πιστών

ΤΟ ΥΨΟΣ

Οι άγιοι
απεικονίζονται
δυσανάλογα μεγάλοι
σε σχέση με υλικά
αντικείμενα γιατί
τονίζεται η υπεροχή
του ανθρώπου στην
κτίση

Β. Ζωγραφική

Στην αγιογράφιση των ναών υπάρχει συνήθως ένα **εικονογραφικό πρόγραμμα κανόνας** :

δηλ. άγραφοι κανόνες που ορίζουν τη θέση και την οργάνωση των σκηνών σ' ένα βυζαντινό ναό .

π.χ. η Παναγία τοποθετείται **αριστερά από την Ωραία Πύλη** του Ιερού Βήματος και στην **αψίδα** του Ιερού Βήματος

ενώ **δεξιά από την Ωραία Πύλη** του Ιερού Βήματος ο Ιωάννης ο Πρόδρομος

